

Jak pomáhá čtení při výuce oborů

Seriál k novému RVP, 6. část

MICHALA KAFKOVÁ, IRENA POLÁKOVÁ

Jen tak si číst a ponořit se do mnoha různých světů, užít si dobrodružství a prožít jiné životy. To je jedno z možných čtení, se kterým se žáci ve škole mohou setkat především v dílnách čtení. Samostatný čtenář ale potřebuje ovládat celou řadu způsobů, jak si poradit s texty, jak jim porozumět a co nejvíce z nich vytěžit. Takový čtenář se nerodí, takovým čtenářem se člověk stává. A to je možné už od raného věku, má-li příležitost setkat se s různými texty, nejen těmi uměleckými a nejen v hodinách českého jazyka a literatury. V tomto dílu seriálu o základní gramotnosti čtenářské a pisatelské se autorky z projektu Pomáháme školám k úspěchu Nadace The Kellner Family Foundation zaměřily na čtení v oborech.

Pohlédneme-li na sebe jako na čtenáře, pravděpodobně si uvědomíme, že čteme širokou škálu textů a ke každému z těchto textů přistupujeme s jiným záměrem a jiným způsobem. Jazyk je nejen nástrojem komunikace, ale i našeho myšlení. Rozvinutá slovní zásoba, a to i z oblasti odborného jazyka, a znalost rozmanitého uspořádání těchto textů nám umožňuje přemýšlet, mluvit i psát o složitějších společenských i vědeckých otázkách.

Čtení v oborech se ale mnohdy zužovalo na vyhledávání informací v učebnici, což výše uvedenému napomáhá jen omezeně. Nově zařazená čtenářsko-pisatelská gramotnost s cíli rozdělenými do čtyř oblastí otevírá debatu nad tím, v čem čtení pomáhá při výuce oborů a o co všechno by učitelé jako jednotlivci i jako tým celé sborovny měli při výuce čtenářství usilovat. Bude na učitelích, aby se v rámci své školy domluvili, jak budou čtenářské cíle zapojovat do výuky svých oborů.

Práce s texty v oborech

Můžeme žáky při výkladu seznámit s pojmem feudalismus, který je zásadní pro porozumění středověku. Ale můžeme je také nechat „vykutat“ z textu to, jak funguje, koho se v minulosti dotýkal a jakým způsobem formoval jeho život. Žák aktivně odkrývá jednotlivé souvislosti v prostředí jiných slov, která s tématem souvisí, a díky nim si postupně může osvojit odborný jazyk.

V oborech jako např. dějepis a základy společenských věd je práce s texty hlavním nástrojem vědy, kterou se snaží školní předmět přiblížit. J. Neubauer ze ZŠ Horka nad Moravou zmiňuje další rozměr důležitý nejen pro studium, ale i pro život člověka ve společnosti: „Práce s texty nejrůznějšího druhu tvoří velmi často páteř mých hodin. Kromě samotného získání nových informací v ní spatřuji dva velké benefity. V době,

kdy jsme obklopeni kvantou různých informací, dezinformací či názorů, považuji za zásadní, aby se mí žáci naučili s texty kriticky pracovat. Tedy aby přemýšleli, kdo je autorem textu, s jakým záměrem jej asi sepsal, kdo je adresátem, případně jestli je vůbec daný text důvěryhodný a jak to poznat. Zároveň se systematicky snažím rozvíjet koncept oborového čtenářství. Pomocí autentických oborově specifických textů se s žáky snažíme porozumět tomu, jak se v daném oboru získávají, zpracovávají a komunikují nové poznatky. Když tedy například čteme v hodinách dějepisu, snažíme se nečíst univerzálně, ale „číst jako historik“. To se propojuje s dříve zmíněným kritickým čtením, protože se snažíme všimnout například toho, z jaké pozice je text napsaný, jakou roli v něm hraje osobnost, původ či postavení autora, případně jak jsou fakta a názory prezentované v textu ovlivněny dobou, ve které vznikl.“

Práce s texty je přínosná i pro exaktnější vědy typu chemie, fyzika nebo přírodopis, jak si všimá učitelka I. Vosátková ze ZŠ Linecká: „Během čtení získávají žáci širší slovní zásobu, umí se lépe vyjádřit a zlepšují si tak komunikační schopnosti. Často je pro žáky těžké vybrat klíčové informace a shrnout je do krátkého sdělení. Čtením se tak učí vyhledat, třídít informace a lépe jim porozumět. Učí se efektivně číst s porozuměním a postupně jsou schopni odhalit i nepřímě vyjádřené informace a myšlenky v textu.“

Texty z těchto oborů vyžadují soustředění na další aspekty textu, např. na práci se schémata, s odbornými pojmy a koncepty. I když do výuky zmíněných oborů patří řada badatelských aktivit, texty v nich mají nezastupitelnou úlohu. Ivo Mikulášek ze ZŠ Dobronín k tomu poznamenává: „Při výuce přírodovědných oborů přemýšlíme, jak žákům umožnit co nejvíce věci vlastnoručně prozkoumat, vyzkoušet, ověřit. Zároveň bychom byli rádi, aby si odnášeli zkušenost, že je potřebné znát minulost daného oboru, stavět na tom, co již

UČITELSKÉ ŘEMESLO

bylo objeveno, popsáno. Zkoumat, zda se nějaká zkušenost opakuje, a pokud ano, co to znamená pro další práci v oboru. A tady se neobejdeme bez (lineárních) textů a dalších zdrojů, které je třeba „načítat“ (nelineární texty, videa, obrázky, fotky, podcasty). Bez práce s rozličnými texty nemůže být naše výuka úplná a zde nám čtenářské dovednosti a návyky pomáhají nenahraditelně.“

Jak vybrat vhodný text?

Vhodně zvolené texty mohou být také propojkou k životu žáků a jejich zájmů, jak poznamenává H. Matulová ze ZŠ Příbor: „Přes velkou podporu učitele jsou některé ryze odborné texty pro žáky doslova nedostupné. Proto je dobré používat odlehčené popularizační texty. Často bývají pro žáky vizuálně přitažlivé, vtipné a obsahují například drobné příběhy, které žákům lépe zprostředkují děje, o kterých se učí. Příběhy ukotvují žákovi oborové jevy do jeho osobních zkušeností a zároveň rozšiřují jeho obzory. Texty nabízejí mnoho otázek k přemýšlení a probádání. Například je člověk opravdu větší, když leží, než když stojí? Jak to mohu ověřit? Na co vše musím myslet, aby bylo měření přesné? Kořeny lidského poznání jsou ve všetečných otázkách a my musíme žáky vést k tomu, aby si je i prostřednictvím textu kladli.“

S čtením textů je potřebné začít již na 1. stupni. Učitelka P. Plzánková ze ZŠ Ohradní k tomu uvádí: „Když děti čtou a píšou také ve vlastivědě či přírodovědě, získávají hned několik zásadních dovedností, které posilují jejich celkové porozumění textu. Například si efektivněji a přesněji osvojují

odborné pojmy, díky kterým porozumí obsahu problematice v konkrétním oboru. Když se děti k těmto pojmům vracejí nejen poslechem, ale i čtením a psaním, upevňují si je výrazně silněji. Často pak jde také o vlastní interpretaci obsahu – dat –, popis schématu či vysvětlování, jak věci fungují, právě svými slovy. Taktéž pak můžeme velmi dobře sledovat, zejména ze zápisu jejich vlastního procesu přemýšlení, jak žáci procesům rozumí a zda je pro ně znalost povrchová, či hloubková.“

Nové RVP svou formulací čtenářsko-pisatelské gramotnosti staví před školy výzvu přestat chápat čtení jako „věc češtinářů“ a začít ho vnímat jako společnou dovednost, která zprostředkovává učení napříč obory. Text není jen kulisou výuky. Je to nástroj, někdy záchytný, jindy provokující, umožňující žákům porozumět, jak jednotlivé disciplíny fungují a jak se v nich tvoří poznání.

V seriálu už vyšlo:

- UM 9/2025: Jak na vaší škole rozvíjet čtenářskou a pisatelskou gramotnost
- UM 10/2025: Proč je nezbytné rozvíjet čtenářství a pisatelství všech žáků ve všech třídách a ve všech předmětech
- UM 11/2025: Fakt – názor – domněnka
- UM 12/2025: Jak svobodné čtení pomáhá žákům v sebeuvědomění a sebevyjádření
- UM 1/2026: Jak dílny psaní pomáhají dětem najít svůj hlas

Michala Kafková, pedagogická konzultantka a členka odborného týmu projektu PŠÚ

Irena Poláková, pedagogická konzultantka projektu PŠÚ a učitelka 2. a 3. stupně, Lauderovy školy, Praha

Hledáte zaměstnance?

Hledáte práci?

www.edujob.cz

Celá ČR